

безпечення зворотності кредитів, підвищення прибутковості, підтримання ліквідності, зниження банківських ризиків, гарантування депозитів.

Для забезпечення комерційних банків від існуючих і потенційних загроз необхідно формувати дієву систему забезпечення їх фінансової безпеки. Головна мета забезпечення банківської діяльності полягає в досягненні стійкого і максимально ефективного функціонування комерційних банків і з урахуванням перспективної динаміки розвитку.

Висновки. Отже, зазвичай, заходи безпеки класифікують за терміном розвитку кредитних взаємовідносин банків з їхніми клієнтами: підготовка до надання кредиту та його надання, кредитний моніторинг у ході кредитних операцій і робота щодо повернення кредитів. Особливо потрібно наголосити, що забезпечення кредитних операцій не є прерогативою чи завданням якогось одного підрозділу банку (наприклад, підрозділу безпеки), заходи безпеки реалізують всіма підрозділами, залученими у таких операціях. Ураховуючи, що етап підготовки і видачі кредиту є чи не головним у структурі кредитної операції, особливу увагу звертають на визначення кредитоспроможності позичальника.

Література

1. Зубок М.І. Безпека банківської діяльності : навч. посібн. / М.І. Зубок. – К. : Вид-во КНЕУ, 2003. – 190 с.
2. Кириченко О.А. Економічна безпека банківської системи України в умовах глобальної фінансової кризи / О.А. Кириченко, С.В. Мельник // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2009. – № 8. – С. 223-232.
3. Кредитні операції комерційних банків. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.referatcentral.org.ua/banking_load.php?id=54&startext=1.
4. Основи економічної безпеки (Держава, регіон, підприємство, особа|особистість) / за ред. Е.А. Олейникова. – К. : Ви-во "Памолодь", 2001. – 680 с.
5. Фінансова безпека банківської діяльності : навч. посібн. [для самост. вивч. дисц.] "Безпека банків" / уклад. С.М. Побережний, О.Л. Пластун, Т.М. Болгар; ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України". – Суми : Вид-во УАБС НБУ, 2010. – 112 с.

Васильчак С.В., Жидяк О.Р., Стасюк А.Д. Теоретические основы финансово-экономической безопасности кредитных операций банка

Выделены основные теоретико-методологические основы обеспечения финансово-экономической безопасности кредитной деятельности банка, а также разработаны предложения и пути усовершенствования механизма кредитования для повышения эффективности кредитных операций в контексте финансово-экономической безопасности банка.

Ключевые слова: экономическая безопасность, кредитные операции, банки, кредитование, финансово-экономическая безопасность, банковские операции.

Vasilchak S.V., Zhidiya O.R., Stasyuk A.D. Theoretical bases of financially economic security of credit operations of bank

In this scientific article the basic are selected theoretic and methodological bases of providing of financially economic security of credit activity of bank. And also the developed suggestions and ways on the improvement of mechanism of crediting for the increase of efficiency of credit operations in the context of the financial and economic security of bank.

Keywords: economic security, credit operations, jars, crediting, financial and economic security, bank transactions.

УДК 330.34:336.27

*Проф. М.В. Римар, д-р екон. наук;
ст. викл. І.С. Дулин, канд. екон. наук;
асист. О.П. Макар – НУ "Львівська політехніка"*

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ТЕОРІЙ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Розглянуто теорії впливу боргу на економічний розвиток. Проаналізовано негативні та позитивні тенденції цих теорій. На їх підставі визначено основні причини формування заборгованості в Україні. Надано рекомендації щодо ефективного управління борговою безпекою, як передумови економічного зростання.

Ключові слова: економічний розвиток, державний борг, зростання ВВП, структура зовнішнього боргу, зовнішні запозичення.

Постановка проблеми. Державні запозичення є одним із ключових інструментів у системі бюджетних важелів впливу на економічні процеси як додатковий ресурс, що його держава мобілізує для вирішення пріоритетних завдань, унаслідок дефіцитного фінансування, у розрізі його джерел, а також на поведінку економічних агентів та економіку загалом. У більшості розвинених країн світу планування державних запозичень, як і бюджету загалом, здійснюється на середньострокову перспективу. Це дає змогу виявити коло пріоритетних цілей та завдань, які стоять перед урядом, системно та ґрунтовно вирішувати поставлені завдання, не розпоршуючи бюджетні кошти, знизити ризики, пов'язані із непевністю економічних агентів щодо ключових параметрів фіскальної та боргової політики. Брак стратегічних орієнтирів і критеріїв, які б ураховували під час ухвалення рішень щодо обсягів і джерел державних запозичень. Домінування принципу короткострокової фіскальної доцільності, відсутність офіційно визнаної спільної відповідальності за результати у сферах фінансової політики між відповідними органами, у минулому були основними факторами появи негативних наслідків державного боргу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Причини виникнення державного боргу, його роль у соціально-економічному розвитку проаналізовані у працях О. Іваницької. О. Заруба на прикладі простих моделей показала взаємозалежність економічного зростання і зовнішнього боргу, а З. Луцишин та А. Бортнік досліджували залежність зовнішнього боргу від макроекономічних показників. У доробку Т. Вахненко та В. Корнєєва є низка наукових праць щодо перспективних напрямів здійснення державних запозичень, у яких автори акцентують увагу на надмірному використанні зовнішнього позичкового фінансування та недооцінці внутрішнього ринку. О. Барановський та Б. Соболев зосереджують свою увагу на ризиках, які генерують зовнішні запозичення на факторах безпеки державного боргу. Спільною для названих авторів є констатація факту необхідності зменшення зовнішньої частки державного боргу та нарощування обсягів внутрішнього боргу.

Постановка завдання. З метою оцінювання особливостей впливу державного боргу на економічний розвиток України пропонуємо розглянути еволюцію поглядів основних економічних шкіл на його вплив на економічне зростання, визначити переваги та недоліки запозичень для економіки, а також розкрити шляхи вдосконалення боргової політики.

Виклад основного матеріалу. До сьогодні вчені-економісти не сформували єдиного погляду щодо впливу державного боргу на економічний розвиток. Наслідки фінансування державних видатків позиками стали предметом дебатів ще з часів "Багатства народів" А. Сміта та "Принципів політекономії й оподаткування" Д. Рікардо. А. Сміт та Д. Рікардо вважали, що податкове фінансування певного обсягу державних видатків знижує теперішнє споживання, а позичкове фінансування спричинює зменшення заощаджень і приватних інвестицій [2].

Під час обґрунтування економічних наслідків зовнішнього боргу вчені застосовують різні критерії для розрізнення впливу на економічне зростання. Це – або час існування зовнішнього боргу – залучення позик, обслуговування боргу, погашення, або певні економічні сфери, на які чинить вплив зовнішній борг, рівень цін, зайнятість, зовнішня рівновага, рівень доходів, інвестицій, запас капіталу, або зміни у розподілі й використанні ВВП на споживання, інвестиції, чистий експорт.

В економічній теорії ще у XIX ст. сформувався економічний напрям, що надавав великого значення позичковому фінансуванню у стимулюванні економічного розвитку. Це вчення К. Дітцеля і А. Вагнера про "об'єктивно зумовлені принципи покриття", розвиток класичною школою поняття компенсаційного бюджету, обґрунтування кейнсіанським напрямом необхідності дефіцитного фінансування з метою стимулювання сукупного попиту.

Дж. Кейнс передбачав ймовірність зростання економіки через зовнішні позичкові ресурси. Він виявив такий зв'язок: гроші впливають на позичковий відсоток, позичковий відсоток – на інвестиції, інвестиції – на виробництво, виробництво – на прибуток, а прибуток – на ціни. Отже, кредит здійснює непрямої вплив на економічне зростання, впливаючи за допомогою ціни на складові сукупного попиту [1].

Прихильниками експансіоністського напрямку капіталотворчої теорії були Й. Шумпетер, А. Ган, Дж. Кейнс та інші. Важливою особливістю цього напрямку є його спрямованість на досягнення постійного економічного зростання. Тому в роботах Й. Шумпетера простежується поєднання розгляду проблем розвитку та зростання економіки із теорією кредиту. Часовий критерій за А. Кавако-Сільвою є домінуючим під час розгляду наслідків зовнішнього боргу. Він доводить, що в час утворення боргу існують такі макро-економічні наслідки:

- у зв'язку із зниженням податків, що частково замінені позиками, збільшується наявний дохід приватних суб'єктів, що зумовлює підвищення рівня споживання;
- внаслідок збільшення поточного нетто-доходу індивідууми очікують збільшення трудових доходів і доходів від власності в майбутньому, а оскільки споживання залежить не лише від поточного доходу, а й від майбутніх сподіваних доходів, зазначені сподівання зумовлюватимуть зростання споживчих витрат;
- внаслідок підвищення відсоткових ставок зменшується попит на позичкові кошти з боку реального сектору, що веде до зменшення запасу основних виробничих фондів [4].

Дослідження наслідків зовнішнього боргу здійснював також німецький вчений А. Кьотц. Зокрема А. Кьотц зазначає, що видатки, фінансовані за позиченням, мають позитивний вплив на зайнятість в економіці, де виробничі ресурси зазнають недозайнятості. Однак під час погашення, коли нетто-запозичення стає від'ємним, рівень зайнятості спадає. Тому, для досягнення заданого рівня зайнятості, держава вимушена залучати все більший обсяг позик. А. Кьотц розкриває також вплив зовнішнього боргу на рівень цін. У ситуації повної зайнятості залучення державних позик веде до підвищення інфляції. Особливо це справджується у випадку, коли кредитором уряду виступає центральний банк країни. Внаслідок повернення державних позик на стадії економічного піднесення темпи інфляції також зростають через розгортання приватного попиту.

Карлберг М. розкриває вплив зовнішнього боргу на використання й розподіл валового внутрішнього продукту. Використання ВВП означає спрямування виробленої доданої вартості на споживання, інвестиції та чистий експорт. Більшість вчених погоджуються, що передавальним механізмом між рівнем боргу і динамікою економічного розвитку країни-позичальника є обсяг інвестицій в її економіку. По-перше, обслуговування боргу відволікає державні кошти від фінансування інвестиційних програм, необхідних для стимулювання економічного зростання. По-друге, ризик дефолту і фінансової дестабілізації, пов'язаний з високим борговим навантаженням, визначає слабку динаміку приватного інвестування. По-третє, для забезпечення високих боргових виплат держава може вдаватися до надмірного оподаткування, монетизації бюджетного дефіциту, експропріації приватної власності, що, своєю чергою, зумовлює втечу національного капіталу за кордон. По-четверте, для іноземних інвесторів і кредиторів високе боргове навантаження є свідченням поганого управління та неадекватної економічної політики країни-позичальників, а тому такі країни розглядають як об'єкти, надзвичайно ризикові для інвестування [3].

Крім цього, небезпека нагромадження значних обсягів зовнішньої заборгованості полягає в тому, що країна-позичальник стає надзвичайно уразливою для змін. Несприятливі події на зовнішніх ринках або у сфері внутрішньої економічної політики зумовлюють масовий відплив іноземного капіталу, що стає причиною боргових валютних криз. Очевидно, що для країн, які розвиваються, та країн з перехідною економікою безпечний обсяг боргу є на значно нижчому рівні, ніж для розвинених. Це зумовлено впливом таких чинників:

- відсутність стабільного доступу до зовнішнього фінансування, яке б давало змогу хоча б частково рефінансувати нагромаджені борги;
- невисокий рівень доходів держави і нестабільність податкових надходжень до бюджету;
- висока вартість залучення позичкових коштів, що навіть за помірної заборгованості істотно посилює тягар обслуговування боргу. За даними МВФ, середній показник доходів держави становив 44 % ВВП для країн, які розвиваються, та країн з перехідною економікою. А частка відсоткових виплат у видатках держави в середньому сягала 10 % у розвинених і 17 % в решті країн. Згідно з розрахунками МВФ, для країн, які розвиваються, та країн з перехідною економікою безпечне боргове навантаження становить до 25-40 % ВВП [5].

На наш погляд, основними причинами формування державної заборгованості є низький рівень соціально-економічного розвитку країн-позичальників, а також вплив глобальних механізмів відтворення економічної відсталості та консервації бідності, які позбавляють ці країни резервів активізації інвестиційного процесу і підвищення життєвого рівня населення. У таких умовах мобілізація закордонних заощаджень, хоча і справляє певний позитивний вплив на економічний розвиток країн-позичальників, однак, зазвичай не дає змоги вийти за межі замкненого кола: "слабка динаміка економічного розвитку – недостатність національних заощаджень – звужене відтворення суспільного виробництва нагромадження кризових явищ в економіці". Крім того, через певний час уряди-позичальники виявляються переобтяженими зовнішніми зобов'язаннями, які ще більше загострюють економічні та соціальні проблеми їх країн.

Утім, мають рацію і представники кредиторів, які зазначають, що причиною боргових ускладнень найбідніших країн світу є неефективне використання запозичених коштів. Більшість позичальників виявляються нездатними створити основу для здійснення боргових виплат і генерувати достатній рівень доходності на вкладені кошти. На їх погляд, економічне зростання або зростання доходів від експорту в обсягах, достатніх для повернення запозичених коштів, не реалізуються під впливом таких факторів:

- низький рівень управління, слабкі ринкові інститути та недосконалі політичний устрій, які ведуть до марнування коштів;
- неефективне управління зовнішнім боргом, що набуває свого вираження у надмірних обсягах запозичень на несприятливих умовах;
- політична нестабільність, що часто виливається у громадянські конфлікти і стає причиною значних економічних втрат [3].

Проте, навіть позбувшись цих вад, проблемні боржники навряд чи досягли б високої динаміки економічного розвитку. Це зумовлено вузькістю та недиверсифікованістю їх національної виробничої бази і експортних можливостей, що робить їх надзвичайно уразливими для зовнішніх шоків (погіршення умов торгівлі, спад попиту на експортовану продукцію, закриття доступу до фінансових ринків тощо). Крім того, існуюча система міжнародного поділу праці та розподілу світового доходу між групами країн не дає змоги бідним країнам розраховувати на включення до процесів інноваційного розвитку, які б дали змогу підняти національне виробництво на якісно новий технологічний рівень і нагромадити достатні обсяги фінансових ресурсів.

Загалом роль зовнішніх фінансових ресурсів в економічному розвитку оцінюють неоднозначно. Досвід більшості європейських країн підтверджує, що лише ті країни зуміли уникнути серйозних боргових труднощів у другій половині XIX ст., які змогли контролювати дефіцит своїх бюджетів та досягли істотного прогресу завдяки імпортові капіталів і технологічних нововведень. Це характерно майже для всіх постсоціалістичних країн Європи.

Однак переважна більшість країн, які розвиваються, потрапили у пастку боргових зобов'язань, яка позбавила їх шансів вирватися з економічної відсталості та бідності. Відомо, що завдяки зовнішньому запозиченню з'являється можливість використати закордонні заощадження на фінансування

внутрішніх інвестицій. Крім того, зовнішні позики дають змогу країні здійснювати сукупні витрати, більші, ніж вироблений національний дохід, а також часто стають вагомим джерелом фінансування приросту офіційних золотовалютних резервів.

Надходження іноземного капіталу, як ми вже зазначали, може мати як позитивні результати, так і негативні наслідки для соціально-економічного розвитку країни. Отримання позитивних ефектів залежить від співвідношення між імпортом і експортом капіталу, форм залучення іноземного капіталу, напрямів використання запозичених коштів, збалансованості потоків капіталу з основними складовими економічного механізму та фінансово-кредитної системи держави. Серед негативних факторів впливу можна виокремити такі:

- додаткові податки для погашення зовнішнього боргу можуть дестимулювати підприємницькі зусилля і підірвати економічне зростання;
- зовнішній борг, як частина державного боргу є своєрідним тягарем для майбутніх поколінь, через те, що його все одно доведеться виплачувати;
- дефіцитне фінансування неминуче супроводжується ефектом витіснення приватних інвестицій;
- бюджетний дефіцит, в умовах зайнятості, може спричинювати значну інфляцію попиту.

Не менш важливим під час розроблення стратегії зовнішніх запозичень є врахування реальних потреб економіки у дефіцитному фінансуванні. Адже збереження високих темпів зростання ВВП дає змогу уряду відмовитись від широкого використання дефіцитних інструментів фінансування державних видатків, а отже, від збільшення рівня зовнішнього боргу, як це традиційно відбувається у більшості країн. Так, зростання темпів обсягу виробництва в країнах, які не належать до розвинених, у 2007-2011 рр. дало їм змогу знизити рівень дефіциту бюджету центрального уряду до менш ніж 1,2 % від ВВП, із зведенням профіциту первинного сальдо до 1,2 % від ВВП (табл. 1).

Табл. 1. Взаємозв'язок між темпами економічного зростання та потребами у дефіцитному фінансуванні в країнах, що розвиваються, %

Країни	Рік	Темпи зростання ВВП					Сальдо центрального бюджету				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011	
ЦСС	6,6	5,5	6,0	5,7	5,3	-5,2	-3,6	-2,7	-2,4	-2,1	
СНД, не враховуючи Росію	11,0	6,9	7,7	7,3	7,8	-1,7	0,2	-1,5	-2,1	-2,3	
Україна	12,1	2,6	7,1	6,1	4,9	-3,0	-1,9	-0,7	-1,2	-1,4	
Країни Азії	8,7	9,2	9,4	8,1	8,6	-2,3	-2,1	-1,6	-1,4	-1,2	
Країни Лагінської Америки	6,0	4,6	5,5	5,6	5,9	-2,0	-2,1	-2,0	-1,9	-2,2	
Всього у країнах з ринком, що формується та тих, що розвиваються	7,7	7,5	7,9	7,4	6,9	-1,6	-0,9	-0,4	-0,6	-0,5	

Джерело: укладено на основі даних МВФ за відповідні роки.

Разом з тим особливістю вітчизняної економіки, як і багатьох інших країн, що перебувають на етапі структурних реформ, є нагальна потреба здійснення інвестицій, зокрема і за рахунок державного бюджету. За умов наявних викликів, таких як зношеність інфраструктури та основних фондів, найвища у світі енергоємність продукції, ріст цін на енергоносії, необхідність формування другого рівня пенсійної системи, державні запозичення мають бути допоміжним інструментом вирішення зазначених проблем. Політика де-

фіцитного стимулювання економіки потребує чіткого визначення основних напрямів використання додатково залучених ресурсів. Формуючи інвестиційно-інноваційну модель розвитку, держава з використанням боргових джерел фінансування зможе забезпечити збільшення частки державних капіталовкладень до 5-6 % від ВВП, із них інвестицій в основний капітал до 3,5-4,5 % ВВП [6, 9]. Основні зусилля держава повинна зосереджувати на розвитку інфраструктури та формуванні основних фондів, які є непривабливими для вкладання приватних інвестицій об'єктами, однак мають загальноекономічне мультиплікативне значення. Такі заходи дають змогу продуктивно використати дефіцитне фінансування як метод впливу держави на динаміку виробництва, відмовившись від збільшення за рахунок дефіциту бюджету споживчого попиту чи субсидіювання вітчизняних виробників, що породжуватиме екстенсивні тенденції короткочасного економічного зростання.

Загалом боргова безпека України на сьогодні має задовільний стан та навіть за багатьма параметрами є запас фінансової міцності. Проте рівень відношення загального зовнішнього боргу до експорту товарів і послуг в Україні, який є у нормі, згідно зі світовими рекомендаціями, свідчить про надвелику зовнішню заборгованість приватного та фінансового сектору, що підриває платоспроможність недержавного сектору економіки, який за масового пред'явлення вимог кредиторів не зможе відповісти за своїми зобов'язаннями, а це своєю чергою підірве довіру кредиторів і до держави, як гаранта. Така тенденція свідчить про непривабливість вітчизняного капіталу через його високу ціну, яку значною мірою визначає рівень інфляції, який в Україні сьогодні надвисокий.

Основними причинами виникнення та зростання державного боргу в Україні є: дефіцит державного бюджету, незбалансованість торговельного балансу, формування золотовалютних резервів держави і підтримка курсу грошової одиниці країни, прийняття державою фінансових зобов'язань підприємств державної та комунальної форм власності, невиконання позичальниками зобов'язань перед кредиторами за кредитами під державні гарантії, відсутність виваженої боргової політики держави, надмірні соціальні виплати з бюджету, низький рівень залучення коштів населення у банківську сферу, політична нестабільність. Важливим фактором, що впливає на обсяги державного боргу, є національні заощадження, низький рівень яких, зазвичай, означає високий рівень споживання і низький рівень національного інвестування. За нестачі національних інвестицій країна змушена вдаватися до залучення іноземних позик. Управління борговим портфелем повинне своїми заходами та інструментами забезпечити постійну спроможність держави у повному обсязі і своєчасно обслуговувати та погашати державний борг.

Важливе значення в оцінюванні боргової безпеки України відіграють прогнозовані платежі щодо погашення основної суми державного боргу, розроблені Міністерством фінансів України, згідно з яким у 2012-2013 роки дається ознака дуже велике фінансове навантаження, спад у 2014 р. та поступове зменшення боргового навантаження з 2015 р. (табл. 2).

Табл. 2. Прогнозовані платежі щодо погашення основної суми державного боргу, Розроблені Міністерством фінансів України

Рік	Виплати, %
2012	17,9
2013	15,9
2014	2,9
2015	15,4
2016	14,3
2017	9,7
2018	8,5
2019	4,4
2020	1,2

Необхідно здійснювати постійний нагляд за основними макроекономічними показниками боргової безпеки України, сприяти збільшенню чисельності населення та його рівня життя, заохочувати інвесторів вкладати кошти у реальний сектор економіки України, створити привабливі умови для ведення підприємницької діяльності (зокрема виходу її з тіні) та збільшення рівня споживання, створити міцну правову базу для розвитку економіки, сприяти збільшенню національних золотовалютних резервів та привабливості державних боргових інструментів, оптимізувати фіскальну політику держави як джерело державних доходів, забезпечити збільшення обсягу інвестицій у інноваційну діяльність. Подальше зростання державного боргу у майбутньому може призвести до погіршення показників бюджетної безпеки, негативно впливатиме на стан платіжного балансу та інвестиційну привабливість України, загрожуватиме стабільності грошово-кредитного та валютного ринків України.

Висновки. Отже, можна зробити такі висновки щодо впливу державного боргу на економічне зростання:

- борг може виступати фактором і джерелом економічного зростання;
- борг може сприяти впровадженню у життя нововведень і цим самим зумовлює якісні зміни економічної системи;
- борг мобілізує реальний капітал і знаходить йому більш ефективне застосування;
- борг може виявитись обтяжливим від невідповідного його застосування.

Якщо масштаби і структура кредитних потоків сприятимуть підтриманню динамічної рівноваги грошово-кредитного ринку, відповідатимуть стратегічним цілям розвитку економіки, то запозичення стануть потужним важелем довгострокового економічного зростання. Вагомим аргументом на користь позик є те, що державне запозичення під час економічних спадів слугує цілям стабілізації економіки, бо перешкоджає спаду сукупного попиту. Позитивний вплив дефіцитно-фінансових видатків посилюється дією ефекту мультиплікатора, тобто зростання державних видатків спричинює кількаразове зростання сукупних витрат, а отже й обсягу ВВП. Якщо ж зростання зовнішнього боргу супроводжуватиметься нагромадженням дисбалансів у життєво важливих для економіки сферах, то політика запозичень може стати джерелом загострення фінансових ризиків та підвищення рівня чутливості економіки до зовнішніх шоків.

Література

1. Барановський О.І. Фінансова безпека : монографія / О.І. Барановський. – К. : Вид-во "Фенікс", 1999. – 338 с.
2. Бондарук Т. Механізм управління та обслуговування державного боргу / Т. Вахненко // Фінанси України. – 2003. – № 4. – С. 14-18.
3. Krugman Paul. Financing vs. Forgiving a Debt Overhang / P. Krugman // Journal of Development Economics. – November. – 1988. – Vol. 29. – Pp. 253-268.
4. Вахненко Т. Взаємодія політики державних запозичень і грошово-кредитної політики у забезпеченні розвитку фінансової системи України / Т. Вахненко // Банківська справа. – 2008. – № 2. – С. 82-94.
5. Public Debt in Emerging Markets / World Economic Outlook. September 2003. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.imf.org>.
6. Створення фіскального простору для економічного зростання. Огляд державних фінансів. 14 вересня 2006. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.Vsiteresources/worldbank.org/INTUKRAINE/Resources/328335-1158937917927/Ukrainian>. – Ukraine PRFfinal. Pdf.
7. Консенсус-прогноз. – 2007. – Вип. 14. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article/art>.
8. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minfin.gov.ua/>.
9. Доклад МВФ "Перспективи розвитку мировой экономики 2011 года". [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.Imf.Org/external/russion/pubs/ft/weo/2011/pdf/textr.pdf>.

Рымар Н.В., Дулын И.С., Макар О.П. Ретроспективный анализ теорий влияния государственного долга на экономическое развитие

Рассмотрены теории влияния долга на экономическое развитие. Проанализированы негативные и позитивные тенденции этих теорий. На их основании определены основные причины формирования задолженности в Украине. Даны рекомендации по эффективному управлению долговой безопасностью, как предпосылки экономического роста.

Ключевые слова: экономическое развитие, государственный долг, рост ВВП, структура внешнего долга, внешние заимствования.

Rumar M.V. Dulyn I.S. Makar O.P. Retrospective analysis of the impact of theories of public debt on economic development

The article deals with the theory of the impact of debt on economic development. Analyzed negative and positive trends of these theories. On the basis of the main reasons for the formation of debt in Ukraine. The recommendations on the effective management of the debt security as a prerequisite for economic growth.

Keywords: economic growth, public debt, GDP growth, the structure of the external debt, external borrowings.

УДК 339.658

**Проф. Т.Г. Васильців, д-р екон. наук;
магістрант Н.Я. Кравчук – Львівська КА**

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Розглянуто сутність категорій "конкуренція" та "конкурентоспроможність підприємства", надано визначення конкурентних переваг та їх взаємозв'язок із конкурентоспроможністю підприємства, обґрунтовано стратегію забезпечення конкурентоспроможності підприємства та наведено складові стратегії зміцнення конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність підприємства, конкурентні переваги, конкурентна стратегія.

Постановка проблеми. На конкурентоспроможність кожного підприємства впливають чинники, які об'єктивно визначають його життєздатність. Досить широке коло таких чинників звужується зосередженням уваги на так званих конкурентних перевагах підприємства, тобто таких характеристиках чи властивостях, які забезпечують йому переваги над прямими конкурентами. Відтак, забезпечення конкурентоспроможності підприємства стосується сукупності послідовних дій керуючої підсистеми, сфери забезпечення, що взаємовпливають на керовану підсистему для досягнення конкурентоспроможності на ринку. Але в сучасних умовах господарювання завдання забезпечення конкурентоспроможності підприємств істотно ускладнилися, що вимагає нових підходів до обґрунтування засобів управління нею.

Мета дослідження є обґрунтування концептуальних характеристик конкурентних переваг підприємства та визначення основ стратегії їх забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Однією з найбільш фундаментальних і важливих економічних категорій ринкового господарювання є конкуренція. Конкуренція – це умови, що визначають положення і поведінку суб'єкта господарської діяльності на ринку. Відповідно конкурентні стратегії – це плани активних дій для досягнення ринкового успіху й одержання конкурентної переваги над іншими підприємствами.

Під конкуренцією в ринковому господарстві традиційно розуміють економічний процес взаємодії, взаємозв'язку і боротьби власників товарів і послуг за найбільш вигідні умови виробництва і реалізації. У світовому господарстві конкуренція – це економічний рушій зростання виробництва і стимулювання якості продукції, пристосування її до потреб споживачів, одна з об'єктивних умов функціонування і розвитку промислового підприємства на базі міжнародного поділу праці.

Дослідження конкурентоспроможності є складовою аналізу ринку конкурентів, визначення механізму його функціонування. За умови здійснення такого аналізу збирається детальна інформація про підприємство, конкурентну ситуацію, ринкові фактори та результати їх дії.

Конкурентоспроможність суб'єкта господарської діяльності становить самостійну системну категорію, яка відображає ступінь реалізації мети підприємства в його взаємодії з навколишнім середовищем. Актуальність такого дослідження й управління цією категорією зростає в міру формування ринкових відносин і реформування конкурентного середовища. Цей підхід особливо актуальний і становить практичний інтерес і нині. Зрозумілим є те, що підприємство не може бути конкурентоспроможним, якщо його продукція не має попиту на ринку. Однак орієнтація тільки на такі параметри попиту, як якість, ціна, іноді може бути недостатньою. У сучасних умовах підприємство повинно запропонувати замовнику цілий спектр своїх переваг, що забезпечують успіх у конкурентній боротьбі.

Конкурентні переваги підприємства, які становлять природну форму існування підприємств, є базою визначення конкурентної позиції підприємства. Отож, можна сформувати послідовність: конкурентоспроможність втілюється в конкурентну перевагу, потім оформлюється як конкурентна позиція [2, с.143].